

Sosyal Koruma Sisteminde Hak ya da Risk Olarak Erken Emeklilik

NERGİS DAMA

- Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminde emeklilik yaşının önemi nedir?
 - OECD ülkelerindeki emeklilik yaşı eğilimi hangi yöndedir?
 - Erken emeklilik sosyal koruma sistemi için risk oluşturur mu?

GİRİŞ

Sosyal koruma sistemi sosyal güvenlik, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar olmak üzere üç sacayağı üzerine kurulmuştur. Bunlar birbirinden bağımsız olmadığı gibi birçok alanda da birbiriyle ilgilidir. Sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamalarında sosyal güvenlik kriter alındığı için diğerlerine göre öncelikli olarak değerlendirilmektedir. 1948’de Birleşmiş Milletler (BM) tarafından insan hakkı şeklinde kabul edilmiştir. Kısa ve uzun vadede ekonomik ve sosyal risklere karşı bireyi koruma altına alarak önemli bir güvence temin edilmesidir. Sistem ülkelerin refah tipolojisine göre şartlar, kapsam ve sunduğu hizmetler açısından farklılık gösterirken ortak amaç ekonomik ve sosyal refahın sağlanmasıdır. Sisteme dahil olma şartları, sistemin finansmanı, kapsamı ve sunduğu hizmetler farklılaşmakla birlikte tartışılan konuların arasındadır.

Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin yüksek düzeyde koruma sağlaması ve sağlık harcamalarında önemli bir aktör olması sistemin sağlık hizmetlerinden faydalanma şeklinde kodlanmasına yol açmıştır. Finansmanın kamu, işveren ve işçi primleriyle olduğu sistemde bu farklılıklar hem faydalanılan hizmetin farklılaşması hem de Emekli Sandığı, Bağ-kur ve Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) olmak üzere üç değişik sigortalı kesimin oluşmasına neden olmuştur. 2008’de bu farklılıklar yerine sosyal güvenliğin herkese eşit bir sistem kurması için 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası (GSS) Kanunu yürürlüğe girmiştir. Türkiye’de emeklilik ve sağlık hizmetlerinden faydalanmada başlıca eşik olarak görülen sosyal güvenlik sisteminin verimliliği ve sürdürülebilirliği ise gelir ve gider dengesinin kurulmasıyla mümkündür. Finansman açıklarının sürdürülemez boyuta gelmesi ekonomik yapıyı de-

NERGİS DAMA

Nergis Dama 2008’de Kocaeli Üniversitesi Matematik Bölümü’nden lisans derecesini, 2012’de Ekonomi dalında yüksek lisans derecesini aldı. 2016’da Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda “Türkiye’de Sosyal Yardımların Sosyal Refah Üzerindeki Etkisi” başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. Halen Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü’nde öğretim üyesi olan Dr. Nergis Dama sosyoekonomik eşitsizlikler, refah politikaları, ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği konularında çalışmalarını sürdürmektedir.

rinden sarsacağı gibi sosyoekonomik eşitsizliklerin artmasına ve toplumsal çatışmanın ortaya çıkmasına da yol açacaktır.

Sosyal güvenlik sisteminin bu tür risklerle karşılaşmaması, mali yapısının güçlü olması ve sosyal koruma hizmetlerinin sürdürülebilirliği için istihdam asıl faktördür. Ancak kayıt dışı istihdam ve sosyal güvenlik sisteminden erken ayrılma sistemin verimliliği ve sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. En etkili çözüm olarak çalışan bireyin ekonomik üretim sürecinde kalma süresini artırma, diğer bir deyişle emekliliğe hak kazanma yaşını yükseltme ve kayıt dışı istihdamla mücadele stratejileri uygulanmaktadır. Türkiye’de değişen ekonomik ve sosyal şartlar sosyal güvenlik sistemine atfedilen değeri etkilemeyen içerik ve uygulamalarda zorunlu değişimlere yol açmıştır. Yüksek düzeyde sağlık harcaması yapılması sosyal güvenlik harcamalarını da artırırken çalışan bireyin çalışacak durumda olmasına rağmen emekliye ayrılarak üretim sürecinden çekilmesi sistemin gelir-gider dengesine zarar vermiştir. Emeklilik yaşı yukarılara çekilerek çalışan kişinin atıl duruma düşmesinin önüne geçilmesi ve sistemde gider kaleminde değil gelir kaleminde olması amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda son dönemde tartışılan ve emeklilikte yaşa takılanlar (EYT) olarak bilinen sorun geçmiş dönemlerdeki sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilir olmasına dikkat edilmeden alınan kararların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu perspektifin ilk bölümünde Türkiye’de emeklilik yaşı ile ilgili yapılan değişiklikler ve bu değişikliklere ihtiyaç duyulmasının nedenleri açıklanarak ülkenin ekonomik yapısının güçlendirilmesi ve sosyal refahın sağlanmasında çalışabilir durumda olanların iş yaşamında kalmasının önemine değinilmiştir. İkinci bölümde ise olması gereken yaştan çok önce alınan emekliliğin güncelliğini ve geçerliliğini yitirdiği OECD ülkelerindeki ortalama emeklilik yaşları verilerek açıklanmıştır. Son bölümde ise dünya ekonomisindeki gelişmeler göz önünde bulundurularak emeklilik yaşının çalışabilir yaştan üst sınırı olan 65 yaş şeklinde belirlenmesinin gereklilikleri ifade edilmiştir.

TÜRKİYE’DE EMEKLİLİK: ŞARTLAR VE KAPSAM

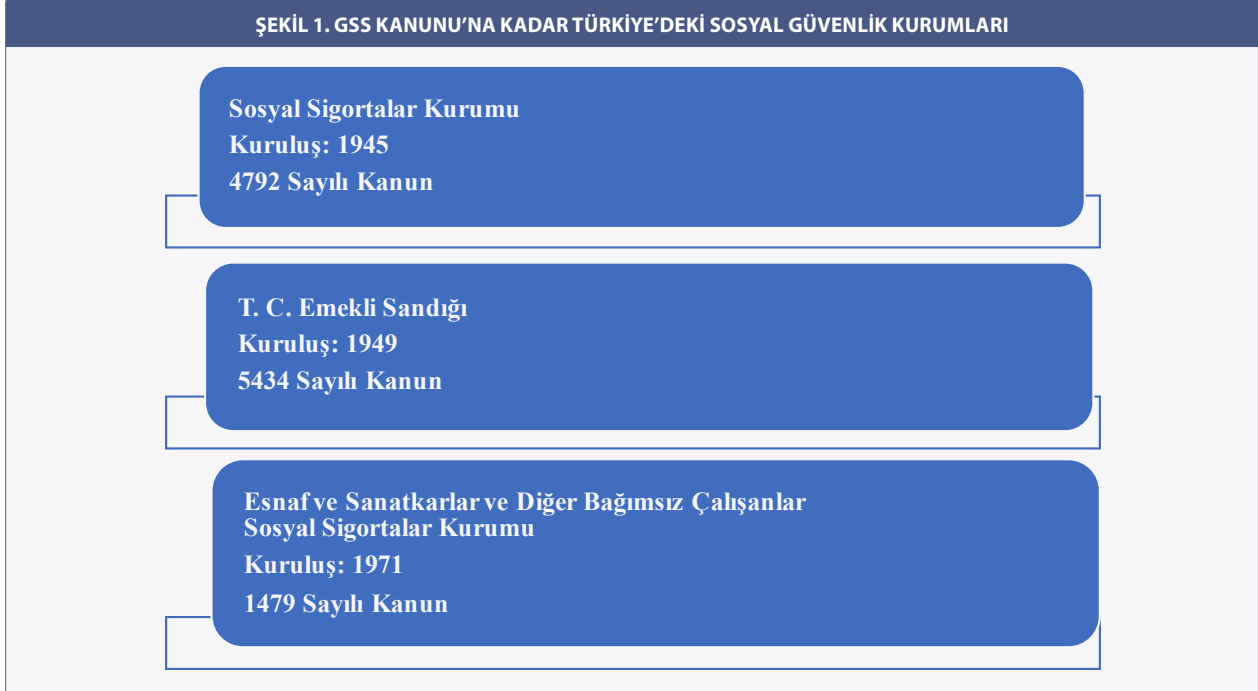
Türkiye’de sosyal güvenlik sistemi Osmanlı döneminde Ahilik ve Lonca teşkilatlarının yapısı temel alınarak zaman içinde ekonomik ve sosyal şartlara bağlı olarak şekillenmiştir. 1949’da Emekli Sandığının kurulmasıyla birlikte¹ kurumsal bir hüviyet kazanan sistem birçok koruma hizmetini kapsamına rağmen emeklilikle bağdaştırılmıştır. Hastalık, annelik, işsizlik, iş kazaları, aile yardımları, evlilik ve çocuk yardımları gibi sigorta kolları sosyal güvenliğin önemli uygulamalarıdır. Ancak emeklilik hem aktif iş yaşamından çekilen kişiler için gelir sağlayacak bir eşik hem de sistemin finansmanındaki öneminden dolayı sosyal güvenlikte öne çıkmaktadır.

Emekliliğe yönelik tartışmaların ilk sırasında emekli olmak için gereken şartlar gelmektedir. Çünkü emeklilik şartları aynı zamanda sistemin finansmanını da belirlemektedir. Kamu harcamaları içinde en yüksek payın sosyal güvenlik harcamaları olduğu dikkate alındığında cömert bir sosyal güvenlik sisteminin devamlılığı finansmanın sürdürülebilirliğine bağlıdır. Finansmanı prim esasına göre sağlanan Türkiye’deki sosyal güvenlik sisteminde kilit rol çalışan kesimdedir ve çalışanların ekonomik üretim sürecinde kalma süresi eşik zamanı teşkil etmektedir. Dolayısıyla emeklilik yaşı yalnızca bireysel bir etki değil sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği açısından da önemlidir. Çünkü çalışabilir durumda olan kişinin iş piyasasında kalması finansman için ön koşul oluşturmaktadır.

Ancak Türkiye’de 2008’e kadar üç başlı olan sosyal güvenlik sistemi emeklilik kriterlerinde de kendini göstermiş ve ortaya karmaşık bir yapı çıkmıştır. 1945’te kurulan Sosyal Sigortalar Kurumu, 1949’da Emekli Sandığı ve 1971’de Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu ile üç farklı sosyal güvenlik sistemi uygulanmış ve her bir kuruma göre emekli olabilme kriterleri değişkenlik göstermiştir (Şekil 1). Çalışanların mesleki faaliyetlerine göre sosyal

1. Sevinç Akbulak ve Yavuz Akbulak, “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yaşanan Sorunlar ve Alınması Gereken Önlemler”, *Sosyal Güvenlik Kurumlarının Kaynak Sorunları ve Çözüm Önerileri*, (Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Yayınları, Ankara: 2004).

ŞEKİL 1. GSS KANUNU'NA KADAR TÜRKİYE'DEKİ SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARI

güvenlik sistemi kurgulanmış, işçi, memur ve esnaf olmak üzere üç farklı çalışan tipolojisi ortaya çıkmıştır. Bu farklılığın yansıdığı en önemli alan emekli olabilmek için çalışılması gereken gün sayısı ve yaştır. Sistem çalışanların primleriyle finanse edilmesine ve bu şekilde farklı prim esaslarına göre ödemeler gerçekleşmesine rağmen gelir-gider dengesizliği oluşmuştur. Bireylerin çalışabilecek durumda olmasına rağmen üretim sürecinden çekilerek tüketici konumuna geçmeleri bu dengesizliğin asıl sebebini oluşturmaktadır.

1 Ekim 2018'de yürürlüğe giren 5510 sayılı Kanun'la birlikte tüm sosyal güvenlik işlemleri Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) devredilmiştir. Amaç sosyal koruma harcamalarını finanse eden primlerin üç kurum arasında değişkenlik göstermesi ve bunun eşitsizliğe yol açmasından kaynaklanan gelir-gider dengesizliğinin çözülmesi ile güçlü ve kapsamlı sosyal koruma sistemi için çok başlılığın ortadan kaldırılmasıdır. Eşit ve adil sosyal koruma uygulamaları için sistemin güçlü bir finansmanı olmalıdır. Finansmanın gider kalemi emekli aylıklarından, gelir kalemi ise çalışan üzerinden alınan primlerden oluştuğu için emekli yaşı belirleyici unsurdur.

Ancak Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminde üç başlılıktan kaynaklanan eşitsizlik, 2008 öncesinde emekli olabilmek için çok erken ve sosyal koruma uygulamalarının oldukça cömert olması sosyal güvenlik açıklarını da beraberinde getirmiştir. 1990'larda yüksek finansman açığı ile karşı karşıya kalan sistemde sağlık harcamalarının denetimsizliği, yeşil kart uygulamasındaki aksaklıklar ve uygulamanın hak temelli olmaması gibi sorunların bugüne yansıdığı görülmektedir. Sorunların başında da eski sisteme göre emeklilik hakkı kazanmasına rağmen yaş kriterinden dolayı emekli aylığı alınmaması gelmektedir. Geçmiş dönemlerde sosyal güvenlik sisteminin denetimsiz bir şekilde kurgulanması ve popülist uygulamalar Türkiye'nin sosyal devlet kimliğinin en başarılı olduğu sosyal güvenlik sisteminde ciddi finansman açıklarına yol açmıştır. Üstelik bu uygulamalar her bir yıl için değişkenlik göstermiş ve emekliliğe hak kazanabilmek için farklı kriterlerin olduğu karmaşık bir tablo ortaya çıkmıştır. Mevcut durumda 4/a kapsamında sigortalı çalışanların emekli aylığına bağlanabilmesi için SGK'nın izlediği çizelge Tablo 1'de gösterilmiştir.

**TABLO 1. 4/A KAPSAMINDA SİGORTALI ÇALIŞANLAR İÇİN
EMEKLİ AYLIĞINA BAĞLANMA ŞARTLARI**

Sigortalı Olma Tarihi	Prim Ödemesi Gereken Gün Sayısı	Emekli Yaşı	
		Kadın	Erkek
24.05.1982-23.11.1983	5.150 gün/18 yıl 6 ay/20 yıl	43	47
24.11.1983-23.05.1985	5.225 gün/17 yıl-18 yıl 6 ay	44	48
24.05.1985-23.11.1986	5.300 gün/15 yıl 6 ay	45	49
24.11.1986-23.05.1988	5.375 gün/14 yıl-15 yıl 6 ay	46	50
24.05.1988-23.11.1989	5.450 gün/12 yıl 6 ay	47	51
24.11.1989-23.05.1991	5.525 gün/11 yıl-12 yıl 6 ay	48	52
24.05.1991-23.11.1992	5.600 gün/9 yıl 6 ay-11 yıl	49	53
24.11.1992-23.05.1994	5.675 gün/8 yıl-9 yıl 6 ay	50	54
24.05.1994-23.11.1995	5.750 gün/6 yıl 6 ay	51	55
24.11.1995-23.05.1997	5.825 gün/5 yıl-6 yıl 6 ay	52	56
24.05.1997-23.11.1998	5.900 gün/3 yıl 6 ay-5 yıl	53	57
24.11.1998-07.09.1999	5.975 gün/2 yıl 8 ay 15 gün-3 yıl 6 ay	54/55/56	58
08.09.1999-30.04.2008	7.000 gün	58	60
01.05.2008-31.12.2035	7.200 gün	58	60
01.01.2044 ve sonrası	7.200 gün	63/64/65	65

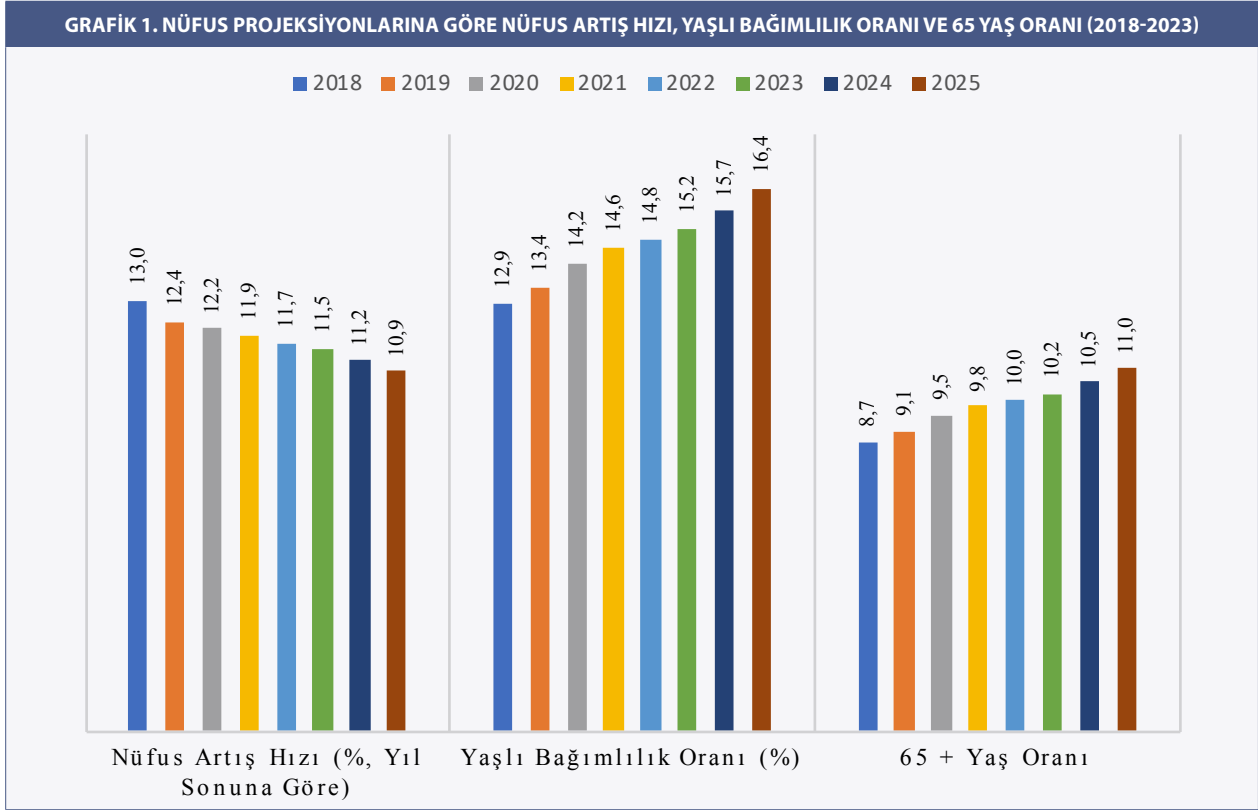
Kaynak: SGK

Bu tabloya göre 2008'e kadar emeklilik yaşı ve şartlarının her yıl değiştiği ve ortaya karmaşık bir yapının çıktığı görülmektedir. Aynı değişkenlik ve karmaşık yapı 4/b Bağ-Kur ve 4/c Emekli Sandığı çalışanları için de geçerlidir. Bu durum çalışanlar arasında eşitsizlik oluşturduğu gibi çalışanların 40'lı yaşlarda emekli edilerek pasif duruma geçmesine yol açmaktadır. Aktif çalışma yaşı olarak 15-64 yaş aralığı belirlenmişken bu yaş aralığının en üst değeri olan 64 yaştan 15-20 yıl öncesinde emeklilik hakkı kazanılmıştır. Çalışan kişi prim ödeyen olmaktan çıkarak sistemden aylık alan gruba çok erken yaşta dahil olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin diğer ülkelere göre özellikle sağlık harcamalarını üstlenmesi bakımından oldukça cömert kabul edilen sosyal güvenlik sisteminin finansmanında gelir-gider dengesizliği artmaktadır. Bu durum yalnızca SGK'nın kurumsal bir sorunu değil aynı zamanda Türkiye'nin sosyal devlet profili için de bir tehdit oluşturmaktadır.

ERKEN EMEKLİLİK VE SORUNLAR

2008'de tüm bu riskler dikkate alınarak GSS Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla birlikte çalışanların tüm sosyal güvenlik işlemleri tek bir kurum çatısı altına toplanmış ve çok başlılık ortadan kaldırılmıştır. Ancak kanun emekli yaşının 65 olmasıyla daha çok gündeme gelmiştir. Çünkü sosyal güvenlik sistemi 2008'e kadar her yıl uygulama şartları ve kapsamı değişen, popülist ve günlük siyasi vaatler sonucunda şekillenen bir yapıya bürünmüştür. Bunun sonucunda da genç emeklilerin olduğu, emekli yaşının sürekli değiştiği ve siyasi maliyetinden dolayı erken emekliliğin çözüm olarak sunulduğu bir dönem yaşanmıştır. Ancak erken emeklilik Türkiye'de sosyal güvenliği orta ve uzun vadede ekonomik ve sosyal refah açısından olumsuz etkilemektedir.

Sosyal güvenlik sisteminin kapsayıcılığı ve sürdürülebilirliği güçlü bir finansman sistemiyle mümkündür. Dolayısıyla sistemde prim ödemeleriyle finans-

Kaynak: "Demografik Göstergeler", TÜİK.

man sağlayan çalışanlar emekli olarak sosyal güvenlik sisteminde en az on yıllık erken bir emeklilik ödemesi kazanmaktadır. Aktif olma süresini on yıl önceye çekerek pasif hale gelenler emeklilikle birlikte sistemden aylık alan sayısını artırmaktadır. Sosyal güvenlik harcamalarındaki açığın kapatılması için kamu transferinin yapıldığı dikkate alınırsa bu transferin normalleşmesi ve yerleşik bir uygulamaya dönüşmesi riski vardır. Oysaki sosyal devlet özelliğinin somut göstergesi olan sosyal güvenlik sisteminin kendine yetmesi hatta bütçesinde fazla vererek sosyal koruma ağını genişletmesi beklenmektedir. Dolayısıyla erken emeklilik sistemde ciddi bir finansman krizi riskini barındırmaktadır.

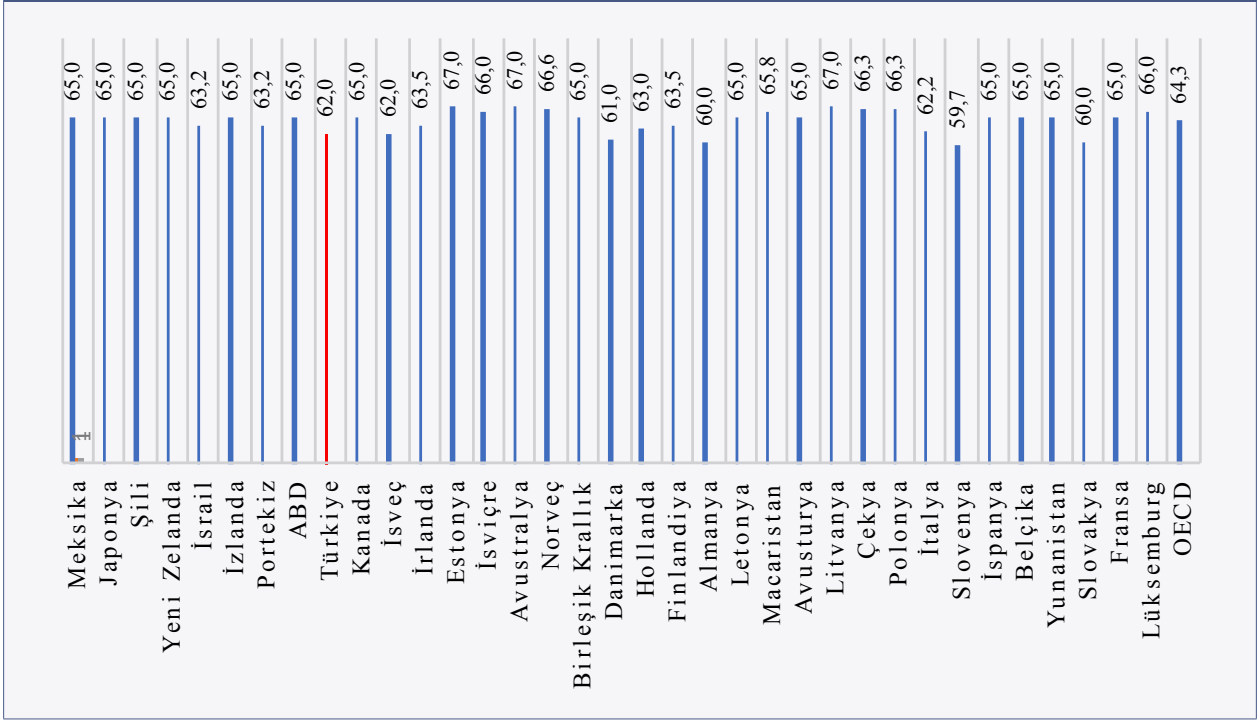
Bu finansman krizindeki önemli gösterge sosyal güvenlik sisteminde pasif sayısının (sistemden aylık alanların) aktif sayısına yani sisteme prim ödeyenlere oranıdır. Türkiye gibi genç nüfusun yüksek olduğu bir ülkede her yıl istihdama giren kişi sayısı 1 milyonu geçse dahi erken emeklilik yüzünden pasif sayısı aktif sayı-

sını aşacaktır. Üstelik 15-64 yaş aralığı için işsizlik oranını yüzde 10,8, genç işsizlik oranı ise yüzde 19,9'dur.² Yani hem işsizlik hem de genç işsizlik oranı yüksektir. Dolayısıyla sigortalı çalışan sayısı emekli aylığı alan kişi sayısını finanse edecek düzeyde olmalıdır. Erken yaşta emeklilik bu oranın bozulmasına yol açacak ve sosyal güvenlik sisteminde aktüeryal denge tehlikeye girecektir. Ayrıca 40 veya 50'li yaşlarda yaşanan erken emeklilik mesleğinde belirli bir beceri düzeyine erişmiş tecrübe aktarımında asıl aktör olan yetişkinlerin genç çalışanlarla ortak çalışma alanını ortadan kaldırmaktadır. Genç ve mesleğe yeni başlamış çalışanlar için yetişkin ve mesleki tecrübesi olanlarla çalışmak önemli bir fırsattır ve tecrübe aktarımının sağlanmasıyla birlikte işteki verimlilik ve etkinlik artacaktır.

Sosyal güvenlik sisteminin yapısı demografik özellikle doğrudan ilgilidir. Yaşlanan bir nüfusta bakım hizmetleri ve sağlık harcamaları artar. Yaşlanan nüfus

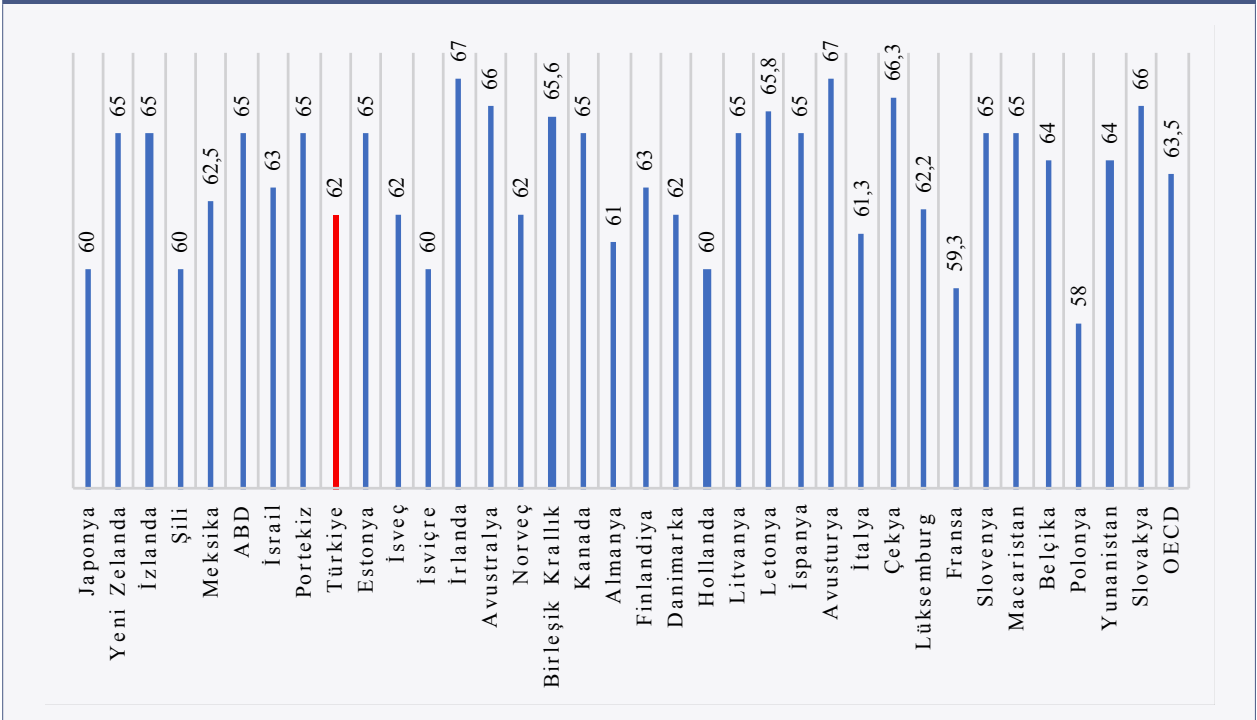
2. "İşgücü İstatistikleri", TÜİK, (Temmuz 2018).

GRAFİK 2. OECD ÜLKELERİNDE ERKEKLER İÇİN EMEKLİ OLMA YAŞI (2017)

Kaynak: OECD, (2018)

GRAFİK 3. OECD ÜLKELERİNDE KADINLAR İÇİN EMEKLİ OLMA YAŞI (2017)

Kaynak: OECD, (2018)

ve azalan genç nüfus istihdama giren çalışan sayısının da azalacağı anlamına gelmektedir. Bir yandan sosyal koruma harcamalarında gider kalemi yaşlanan nüfusla birlikte artarken sistemi finanse edecek olan genç çalışanların sayısının azalması gelir kalemini aşağı çekmektedir. Türkiye’de genç nüfus ekonomik ve sosyal açıdan en önemli avantajlardan biridir. Ancak senelik nüfus artışı 2017’de bir önceki yıla göre azalarak yüzde 12,4 olmuştur.³ Nüfus projeksiyonlarına göre nüfus artış hızının 2018-2025 döneminde sürekli azalarak yüzde 10,9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 65 ve üstü yaş aralığındaki bireylerin toplam nüfus içindeki oranının ise 2021’de çift haneli olacağı ve yaşlı bağımlılık oranının da yüzde 16,4’e çıkacağı tahmin edilmektedir (Grafik 1). Tüm bu göstergeler sosyal güvenlik harcamalarının artacağını ve 65 yaş öncesinde elde edilen emekliliğin sosyal koruma maliyetini daha da yükselteceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca 2018 için 78,2 olan doğuştan beklenen yaşam süresinin 2025’te 79,6’ya çıkması beklenmektedir. Yaşam süresi uzarken erken emeklilik yaşı makul değildir.

Sosyal güvenlik sisteminde emeklilik yaşının uluslararası yaklaşımların da dikkate alınarak belirlenmesi gerekmektedir. Dünya ekonomisinin büyüme oranlarını yükseltmek yalnızca ekonomik refahı değil aynı zamanda sosyal koruma harcamalarını da finanse ettiği için sosyal refahı da etkilemektedir. Gelişmiş ekonomiler üretim sürecine her bireyi potansiyeli ve beceri düzeyine göre katarak bağımlılık oranlarını azaltmayı ve aktif oranını artırmayı amaçlamaktadır. Çünkü ekonomik dengede görülebilecek herhangi bir bozulmada ilk kesinti yapılacak alanların başında sosyal koruma harcamaları gelmektedir. Dolayısıyla ekonomik üretimde olan kişinin sistem içinde kalarak hem ürettiği mal veya hizmetle ekonomik değer hem de tecrübe aktarımıyla sosyal değer oluşturması için en etkili araç olarak emeklilik yaşının 60 yaş ve üstü şeklinde uygulanması benimsenmiştir. OECD ülkelerinde 2017 için ortalama emeklilik yaşı cinsiyete göre değerlendirildi-

3. “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, TÜİK, (2017).

rildiğinde erkekler için 64,3, kadınlar için 63,5’tir (Grafik 2 ve Grafik 3).

Türkiye’de 40-55 yaş aralığındaki emeklilik dikkate alındığında gelişmekte olan ülke kategorisinde yer alan Türkiye için bu durum hem ekonomik maliyet hem de beşeri sermayenin atıl hale gelip kullanılmaması demektir. Yüksek gelirli ekonomilerden Avustralya, Kanada, Lüksemburg, Belçika ve Norveç gibi ülkelerde erkekler için emeklilik yaşı en az 65’tir. Böyle bir durumda ekonomik denge ve sosyal koruma sisteminin göz ardı edilerek Türkiye’de erken emeklilik tartışmasının gündeme gelmesi popülist ve siyasi gündem oluşturmaktan öteye gidememektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de sosyal güvenlik sistemi sosyal devlet olmanın en etkili kurumsal yapılarından birisini oluşturmaktadır. Kapsam alanının genişliği cömert bir sosyal güvenlik anlamına gelirken prim ödemelerine dayalı finansmanı ve 2008’e kadar görülen çok başlılık sosyal güvenlik sisteminin gelir-gider dengesinde eşitsizliklere yol açmıştır. Bu eşitsizliğin derinleşmesinin nedenlerinin başında ekonomik yapı ve aktüeryal denge gözlemlenmeden çalışanların erken emekli edilerek aktif durumdan pasif hale geçirilmesi gelmektedir. 2008’de hem sosyal korumanın tüm vatandaşlar için eşit ve adil olması hem de sistemin ekonomik yapısının güçlendirilmesi için üç kurum birleştirilmiş ve SGK çatısı altına alınmıştır. Sosyal güvenlik reformu olarak kabul edilen bu değişim emekli yaşının 65’e yükseltilmesini de içermektedir.

Son dönemde emeklilikte yaşa takılanlar olarak TBMM gündemine taşınan konu bir hak mahrumiyeti olarak sunulmaktadır. Oysaki Türkiye gelişmekte olan ülke kategorisine göre cömert bir sosyal koruma sistemine sahiptir. Dolayısıyla bu cömertliğin korunması finansmanın güçlü olmasıyla mümkündür. Ancak 40-50 yaş bandındaki kişilerin sistemde aktif durumdan pasif duruma geçmesi prim desteği sağlayan çalışan sayısının azalmasına, emekli ve pasif olan kişi sayısının da artmasına yol açmaktadır. Bu durumun finansman açısından sürdürülemezliği yalnızca ekono-

mik dengenin bozulmasına değil aynı zamanda sosyal koruma sisteminin yıpranmasına da yol açacaktır.

Finansmanın yanı sıra demografik yapının gelişimi de erken emekliliğin sosyal koruma sistemini olumsuz etkileyeceğini ortaya koymaktadır. Türkiye genç nüfus açısından avantaja sahiptir ancak nüfus projeksiyonları nüfusun yaşlı oranının ve dolayısıyla yaşlı bağımlılık oranının artacağını öngörmektedir. Yaşlı nüfus oranının artması sosyal güvenlik harcamalarının artmasını beraberinde getireceği için çalışabilir durumda olan kişilerin erken yaşta emekli aylığına bağlanması maliyeti daha da yükseltecektir. Ayrıca mesleki yaşamda belirli bir beceri düzeyine erişmiş orta yaş grubundaki çalışanların gençlere tecrübe aktarımı üretimin verimliliğini artırmaktadır. Dolayısıyla erken emeklilik yaşı sosyal güvenlik sistemine yeni bir gider kalemi eklerken diğer taraftan çalışabilir durumda olan kişileri atıl duruma düşürmektedir. Nüfus artış hızı ve yaşlı bağımlılık oranı göstergeleri de nüfusun yaşlandığını ve sosyal koruma harcamalarının artacağını öngörmektedir.

OECD ülkelerindeki emeklilik yaşları incelendiğinde gelişmiş ekonomilerde sınır değer 60, ortalamasının da erkeklerde 64,3, kadınlarda 63,5 olduğu görülmektedir. Ekonomileri güçlü olan ülkelerde hem ekonomik yapının korunması hem de sosyal koruma sisteminin sürdürülebilirliği için emeklilik yaşı 60

yaş üstü olarak belirlenmiştir. Türkiye'deki sosyal korumanın başlıca sağlık harcamaları ve emeklilik maaşlarıyla kodlandığı dikkate alındığında sosyal güvenlik sistemindeki yapısal bozulma bu koruma duvarının aşınmasına yol açacaktır. Dolayısıyla erken emeklilik hem ekonomik olarak bir yük hem de sosyal koruma sistemini riske atan ve gelişmiş ekonomilerde kabul görmeyen bir uygulamadır.

Türkiye'de genelde seçim vaadi olarak sunulan ve olumsuz etkilerinin bugüne kadar devam ettiği bu uygulamanın kurumsal maliyetinin yanı sıra sosyal koruma sistemine dolayısıyla sosyal devlet profiline bir risk oluşturduğu açıktır. Getireceği olumsuz etkiler göz ardı edilerek yalnızca bir seçim yatırımı olarak gündeme taşınması toplumun ekonomik ve sosyal risklere karşı sigortası olan sosyal güvenlik sisteminde ciddi bir açık oluşturacaktır. 1991 seçiminde vaat olarak sunulan 3774 sayılı Kanun'la birlikte asgari emeklilik yaşının kaldırılması kısa vadede siyasi bir kazanç getirirse de ülke ekonomisi ve sosyal koruma sisteminde uzun vadede ciddi yapısal sorunlara neden olmuştur. Dolayısıyla seçmen davranışını değiştirmek için erken emeklilik konusunun gündemde tutulması bireyleri ekonomik ve sosyal risklere karşı koruyan sosyal güvenliğin ekonomik dengesine zarar verecek ve gelecek nesillerin sosyal güvenliğini tehlikeye atacaktır.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington D.C. 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985